

Na úvod – pre mladšie kolegyne a kolegov, ktorí nemali možnosť prísť do kontaktu s Ivanom Kusým a s jeho dielom, dovoľm si zopár suchých informácií. Do III. zväzku akademických Dejín slovenskej literatúry (1965) napísal úvod, časť kapitoly Tvár doby a literatúry a kapitoly: Próza, Dramatická literatúra a Vajanský. Do IV. zväzku (1975) opäť úvod, prevažnú časť kapitoly Tvár doby a literatúry (s portrétmi Votruba a Bujnáka), kapitoly o próze (s portrétmi Timravy, Jesenského a Tajovského), dramatickej literatúre (s portrétmi Urbánka a Tajovského) a o Timrave.

Vydal monografie o Votrubovi, o mladom i o zrelom Vajanskom (tretí diel tuším stále čaká na vydanie) a o Premenách povstaleckej prózy (1974), výber z literárnokritických statí Nevyhnutnosť kontinuity, popularizačné brožúry o diele Hurbana, Šoltésovej, Vajanského, Timravy, Jégého a o románoch Drevená dedina a Osie hniezdo. Zostavil a zredigoval zborník štúdií K problematike slovenskej prózy (1964) – prispel doň dvoma prácami. Okrem toho bol editorom asi 30 diel (najmä klasikov) a doplnil ich úvodmi či doslovmi a poznámkami.

Do roku 1981 uverejnil asi 120 štúdií, článkov asi raz toľko, recenzií asi dvesto, iných útvarov (vrátane hesiel pre Slovník slovenskej literatúry, po jeho zákaze v Encyklopédii slovenských spisovateľov – asi 150). Hovorím „asi“, lebo dve jeho Bibliografie nie sú úplné a okrem toho – pochopiteľne – chýbajú v nich práce z nasledujúcich rokov.

Na záver tohto neplánovaného úvodu si dovoľm ešte jednu faktickú poznámku. Ivan Kusý ešte ako pracovník Matice slovenskej uverejnil v jej Literárnohistorickom zborníku (1947) štúdiu: Význam bratislavského Ústavu pre vývin slovenskej literatúry, s podtitulom Ku vkusovému prelomu klasicizmu a romantizmu (1947). Určite vtedy netušil, že do budovy, v ktorej študovali mladí štúrovci – presťahuje o 21 rokov (čiže v roku 1968) – ako vtedajší riaditeľ: Ústav slovenskej literatúry SAV. (Kto a kedy napíše o ňom?!) Keby pre nič iné, už pre tento skutok si zaslúži, aby sme sa dnes pristavili pri jeho diele, vytvorenom práve tu...

* * *

Devätnásťročný študent uverejnil článok s veľavravným programovým názvom Umenie a jeho poslanie. Horlil v ňom za modernú tvorbu, od kritikov žiadal, aby učili obecnosť vnímať estetické novoty a experimenty. Jedným dychom však mentorsky pripomenul, že umenie nie je hra. Už tu cítiť seriózný prístup k veciam literatúry a umenia vôbec a súčasne záujem o potreby spoločnosti. Nebol spokojný s vtedajším stavom, nebrúsil si však ostrohy na negativistickej poprave konkrétneho tvorcu či diela. Napriek netajenej nespokojnosti prejavil rozvahu, zodpovednosť, konštruktívnosť. Hoci patrila k príslušníkom experimentujúcej generácie, rodinná spätosť s tradíciou mu nedovolila zabudnúť na spoločenské poslanie umenia. Modernisticky cítil potrebu zapojiť slovenskosť do svetovosti, no bez nábehu na extrémizmus. Od začiatku ho priťahovali domáci

romantici a o nasledujúcich sa inšpiroval v Krčméryho diele Stopäťdesiat rokov slovenskej literatúry.

Ako recenzent súčasnej literatúry sa spočiatku nešpecializoval, hoci próza mu bola zjavne bližšia než poézia, pritom však napríklad niektoré charakteristiky Beniakových či Kostrových básní sú dodnes podnetné. Možno aj preto, že Kusý už vtedy začal uplatňovať niektoré poznatky a prvky štrukturálnej metódy, s ktorou nezakryte sympatizoval, hoci ju ešte nezvládal v úplnosti a bez istých výhrad.

Ak v poézii odsudzoval myšlienkový pasivizmus a formovú nepriebojnosť iba v náznakoch, pri hodnotení prozaických knížiek si rýchlo vytváral ucelenejší systém kritérií a základných požiadaviek. V skratke sa dajú reprodukovat' asi takto: v ozajstnom umeleckom diele nemožno neorganicky preexponovať nijakú zložku na úkor druhej, všetky si žiadajú harmonickú vyrovnanosť; dôležitá je skutočná tvorba, nie špekulácia; tvar a idea majú byť v rovnováhe; nestačí vycibrená forma, ak autor nemá čitateľom čo povedať. A doslovne: „Áno, tvar je dominantou umenia, ale nesmie byť jeho diktátorom.“

Akokoľvek mu boli blízke a sympatické zásady a snahy moderných metodológií a postupy moderného umenia, neoddával sa im úplne, akoby nechcel upadnúť do jednostrannosti. Zdalo sa mu totiž, že vo vtedajšej próze sa niekedy samoúčelne experimentuje, v kompozícií i v štýle, že v zápale za „tvarové pokusníctvo“ sa zabúda na iné dôležité komponenty. Upozornil pritom na paradoxnú skutočnosť: klasickú kompozíciu sme dosiaľ priveľmi nemali, no naši prozaici, reagujúc na jej zautomatizovanosť vo svetovej literatúre, pociťujú ju vraj ako zautomatizovanú aj u nás a „veselo“ pokusníčia.

Začínajúci recenzent vedel o medzerovitosti svojich kritik, preto sa takmer v každej z nich ospravedlňoval, že hodnotené dielo nepodrobuje celkovej a dôkladnej analýze. Súčasne si ujasňoval, čo vlastne je recenzia, aké je jej poslanie, čo všetko v nej má byť a čo nemá. Zisťoval, že v recenzii má ísť o „zachytenie osobného prínosu autora nielen do života literárneho, ale i môjho“, o „podanie citov a myšlienok, ktoré pri vnímaní diela v nás vzbudilo“. Dá sa konštatovať, že hoci Kusý mal s formulovaním svojich kritických zásad určité problémy, v praxi bol d'alej a vedel povedať o diele viac, než si teoreticky kládol za úlohu.

V tejto recenzentskej mladosti mu bol vzorom F. X. Šalda, ale nevedel splniť jeho požiadavku: vášnivo s niečím nesúhlasiť alebo vášnivo niečo brániť. Ivan Kusý od svojich prvých riadkov polemizoval, ale nedal sa uniesť hnevom (ani obdivom), zostával triezvy, vecný, nevzrušený, nebojoval zápalisto, vehemente. Skôr chcel zmierovať protivy, usmerňovať, rozvážne ukazovať pravdivé a správne stanovisko, radšej operoval faktmi, nie silnými, či peknými slovami. Jednoducho bol iný typ než jeho mladický ideál a azda práve preto ho rýchlo zaujali názory Jana Mukařovského – štrukturalistické chápanie umeleckého diela. Vďaka tomu i vďaka osobným danostiam mohol neskôr vykonávať potrebnú funkciu akéhosi vyrovnávača protív, extrémov, jazyčka na váhach.

Krátko pred skončením vysokej školy určila a poznamenala Kusého ľudské a literárne osudy dejinná udalosť – Slovenské národné povstanie. Nemohol a nechcel sa jej vyhnúť. Preto sa aj uňho začal po vojne naplňovať údel povstaleckej inteligencie: zodpovedné funkcie a s nimi všestranná práca v obnovovanom kultúrnom živote. Pracoval v Literárnohistorickom odbore Matice slovenskej, v modernom duchu redigoval Sloven-

ské pohľady i edíciu Knižnica Slovenských pohľadov. Rýchlo sa dostal do centra diania a vývinového procesu, z glosátora sa menil na aktívneho účastníka, na spolutvorcu.

Napríklad v článku o próze v rokoch slovenského štátu (písanom pre českých čitateľov) bránil sklony „k čistej artistnosti“, zámernú odtrhnutosť od života, výber zobrazovacích prostriedkov atď. nedostatkom slobody prejavu i nesúhlasom s politickými pomermi. Preto z prózy šiestich vojnových rokov najvyššie oceňoval práve tú, čo spájala štylistickú aktualizáciu s ozvlášťňovacími kompozičnými snahami a iba ju považoval za ozajstnú nositeľku vývinu. Bol presvedčený, že najväčším ziskom a hodnotou skúmaného obdobia je ovládnutie spisovateľského remesla, schopnosť vytvoriť skutočne zvládnuté umelecké tvary a útvary.

V povojnovom vývine prózy, na ktorý mal viditeľný osobný vplyv, už Kusý natoľko neodržal palce čistému artizmu. Napokon, taký sa vyskytoval v minimálnej miere. Na druhej strane – o Kusého vkuse a kritériách nemáme dostatok materiálu – už preto, že značnú časť vtedajšej prozaickej produkcie v Matici sám redigoval, nemohol ju recenzovať a o jeho názoroch by sme sa čiastočne mohli dozvedieť odvodené z výberu redigovaných prác, prípadne zo zásahov do textov. Možno však konštatovať, že v záujme objektívneho a správneho pohľadu na cesty a podoby povojnovej prózy, zavše neváhal porušiť zvyklosti a postaviť sa na obranu istých hodnôt aj proti všetkým. Nadovšetko cenným príkladom je jeho vystúpenie proti legendárnemu Felixovmu útoku na „anjelské zeme“ v našej próze, obrana Švantnerovho diela a iné.

Ani Ivan Kusý nebol celkom uzročený s hypertrofiou metaforickosti, s nadmerným ústupom epických prvkov, s verbalizmom, ani s prevažujúcou orientáciou na drobnejšie útvary. Popri vývinovej i spoločenskej opodstatnenosti videl v nadmernom lyrizovaní aj zakrývanie nedostatočných motivačných schopností niektorých autorov a improvizátorstvo talentovaných spisovateľov, ktorí sa pustili cestou ľahšieho odporu.

V polemike s Felixovým prístupom zreteľne vystúpili vtedajšie (ide o rok 1947) Kusého kritériá: kritik nevystačí s osobnými sympatiami či antipatiami, nesmie obchádzať sociálnu štruktúru, v ktorej hodnotené diela vznikali a ktorej boli určené, nie všetky myšlienky cudzích teoretikov sa vždy hodia na domáci kontext, nemožno ich teda mechanicky preberať a uplatňovať, nahrádzať jeden artizmus iným atď. Z toho mu vyplývalo, že kritik musí vychádzať z interpretovaného materiálu, rešpektovať skutočné súvislosti, merať domácu literatúru aj jej danosťami – čiže vidieť problémy z bezprostrednej blízkosti, a nie z ďalekej cudziny, oproti jednostrannosti má klásť požiadavky vyrovnanosti, klasickosti všetkých zložiek umeleckého diela. V skratke: umenie nech je nielen krásne, ale aj pravdivé!

Pravdaže, nešlo mu o rojčivé zahliadanie do minulosti, o akési staromilstvo, či podliehanie tradíciám. Kusý bol skrz-naskrz človekom prítomnosti, preto si z predošlých čias vyberal len poučenia stále aktuálne, na ktoré mohla súčasnosť nadviazať. Asi nešlo o náhodu, že účastníkovi SNP imponovali predovšetkým štúrovci, „najnekompromisnejšia a najrevolučnejšia slovenská generácia“ a že i v redaktorskej práci chcel pokračovať v línii hurbanovských Pohľadov, v ktorých najviac vyzdvihoval revolučnosť, antikonzervatívnosť, nekonvenčnosť, zmysel pre nové, mladé a moderné v oblasti idey, formy i národného života, snahu o zvedecťovanie myslenia o literatúre. Časť týchto zásad sa snažil

uplatniť publikovaním nadrealistickej tvorby, lyrizovanej prózy, štrukturalistických analýz.

V zlomovom roku 1948 vyšla Kusému neveľká monografia o J. M. Hurbanovi – ako symbol doznievania mladíckej lásky a asi neplánovaná rozlúčka s obľúbeným autorom a obdobím. A na druhej strane – dve recenzie súčasnej prózy (Jilemnický a Mináč), ktoré – ako ukázala budúcnosť – signalizovali premenu kritérií a po lyrizovanej a podobnej próze sústredenosť na budovateľskú, no predovšetkým na „povstaleckú“ literatúru. Treba povedať, že vtedy ešte nevidel v Jilemnickom najnasledovaniahodnejší vzor, k umeleckým nedostatkom Kroniky mal značné výhrady (kompozično-štylistické kazy, umelecká nevyváženosť), pochválil však autorovo „úplne správne“ sociálne cítenie.

Bilancujúci a programový článok Nová situácia slovenskej prózy? – mladší ani nie o rok – však naznačoval zmenu postojov aj u Kusého. Autor už zdôrazňuje požiadavku spoločenskej zaangažovanosti, vedomej sociálnej funkčnosti, zachytenia triedneho boja a pod., ale ešte neoznačuje socialistický realizmus za jedínú a samospasiteľnú metódu, skôr „skromne“ upozorňuje „na cestu, podľa nášho presvedčenia správnu“. Priamejšia poplatnosť dobe nastáva v nasledujúcich dvoch rokoch, čo sa prejavilo už v názvoch príspevkov: Čo nám dáva Peter Jilemnický, Na správnej ceste, Príklad Marie Pujmanovej. Autori sa oceňujú podľa toho, ako sa už aspoň priblížili k požadovanému socialistickému realizmu.

Na prelome štyridsiatych a päťdesiatych rokov napísal Kusý toľko recenzií o súčasnej literatúre ako nikdy predtým ani potom. Vtedy sa už nedalo vybočovať z radu. Ako ostatní kritici – aj on určoval, ktoré cesty sú „z hľadiska triedneho boja“ správne a ktoré neschodné, žiadal prejsť od kritiky buržoázie k vytváraniu kladných postáv budovateľov socializmu, pripomínal spisovateľom „základné poučky marxizmu“, hovoril o „typických javoch v typických okolnostiach“, o priamej pomoci životu, o potrebe nielen ukazovať problémy, ale „usilovať sa ich aj doriešiť a dávať prognózy aj do budúcnosti“.

Treba však konštatovať, že Kusý reglementátorsky nenástojil na hlásaných postulátoch, patril medzi trpezlivejších, tolerantnejších a chápacejších kritikov. Napriek značným výčitkám prijal nielen nové diela Tatarkove a Hečkove, ale i Barčove Železné ruky, ktoré predsa len mali od socialistického realizmu dosť ďaleko. Tieto recenzie sú výrečným dokumentom o časoch, v ktorých vznikli, ale aj o tom, že pri všetkom, čo ich podmieňovalo a formovalo, pri všetkom balaste a neliterárnej frazeológii, zachovával si kritik Kusý stále ľudskú tvár.

Možno sa mýlim, ale zdá sa mi, že úloha prebojovateľa vulgarizátorských stalinovsko-ždanovovských zásad predsa len Kusému celkom nesesedela, preto začal hľadať, spolu s inými, čiastočné východisko – ak nie únik – v tzv. prehodnocovaní klasikov. Skôr by sa malo hovoriť o ich zachraňovaní pred vyradením z literárnych dejín, z knižníc, zo škôl. Najprv sa sústredil na Votrubu, potom na Kalinčiaka, no najmä na kritických realistov Šoltésovú, Timravu a Tajovského. Postupne sa sledovaniu súčasnej prózy venoval čoraz menej. Táto etapa vyvrcholila oslavou Hečkovej Drevenej dediny a Lazarovej Osieho hniedzda, ktoré však už bolo kladným posunom.

Predsa ju nevládal celkom zanechať a celé roky sa venoval sledovaniu a komentovaniu jej významnej a vývinovo určujúcej časti – próze o povstaní, ktorá v špičkových

dielach postupne začala určovať hlavné dobové trendy a pomáhala prelamovať schematické, umŕtvujúce pôsobenie socialistického realizmu. Pravdaže, nešlo to rýchlo a bez problémov, lebo práve v tejto oblasti a pri tejto takmer samospasiteľnej téme sa dalo všeličo kamuflovať a mnoho spisovateľov situáciu zneužívalo.

Z tejto oblasti spomeniem aspoň dva úspešné príklady, pokusy, zreteľne dokazujúce Kusého snahu o návrat k sebe samému, pôvodnému. Prakticky po celý rok 1953 prebiehala ostrá diskusia odporcov a obrancov Karvašových románov Toto pokolenie a Pokolenie v útok. Po rokoch to vyznieva takmer ako dodatočná pomsta obetí (a ich priateľov) aktívu spisovateľov-komunistov (1951, hoci Karvaš bol len jedným z mnohých diskutérov). Kusý uzatváral diskusiu rozsiahlymi „poznámkami“ v nasledujúcom roku, v ktorom súdili tzv. buržoázných nacionalistov. Bolo to síce po Stalinovej smrti, ale o XX. zjazde KSSS a o následnom „odmäku“ sa nikomu ani nesnívalo. Nemožno sa čudovať, že v úvode sa ani náš autor nevyhol pasáži zatracujúcej slánskovcov i davistov, ani zaužívanej terminológii. Podstatne viac je však v nich polemiky s extrémnymi schematickými požiadavkami, vulgarizovaním, osobnou (i rasovou) zaujatosťou niektorých kritikov. Neodmietal síce smernice zhora, pevné riadenie literatúry, zato odmietal liberalistické tendencie. Pozornosť vzbudilo, že bol síce za riadenie – ale nie za predpisovanie, namiesto trestných sankcií sa dožadoval presvedčania, náhľadových sporov a polemík. Ostro napádal vulgárne ideologizovanie, vyhlasovanie umeleckých nedostatkov za ideologické úchyľky a podobne.

Druhým takýmto krokom bola podobne rozmerná stať o Alfonzovi Bednárovi (Veľký talent – veľké nároky, 1960), autorovi, ktorý skrz-naskrz korenil v Povstaní nielen ako spodobovateľ kontroverzných postáv vo vypätej historickej situácii, ale v rovnakej miere ako pozorovateľ životnosti a realizácie povstaleckých ideálov v mierovom živote. S Bednárovým menom je neodlučne spojené vymaňovanie sa slovenskej prózy zo schematizmu práve prostredníctvom iného, nového pohľadu na „centrálnu, uzlovú udalosť našich novodobých dejín“. Kusý pri konfrontácii jeho diel s inými vyslovil veľa postrehov o zameraní, hodnotách a podobách celej povstaleckej literatúry, o jej odlišných vývinových fázach, zaujal stanovisko k Bednárovým zarytým odporcom i vyslovil vlastnú syntetizujúcu koncepciu. Na širšom priestore ju artikuloval v najrozsiahlejších a najzávažnejších štúdiách zborníka K problematike slovenskej prózy (bol jeho vedeckým redaktorom) – Próza o povstaní a Slovenská próza v rokoch 1958 – 1960 (Tendencie a diela).

I v spomenutej stati o Bednárovi je zreteľná Kusého snaha o skonsolidovanie mienok, o zladenie extrémnych názorov, o obranu veľkého talentu pred prízemnými útokmi, obmedzeniami, ale nebezpečnými obviňovaniami a z nepriateľských zámerov atď. Ako neraz predtým, ani v tomto prípade nebol ochotný na danosti či nedostatky istej umeleckej osobnosti navliekať zjednodušujúce politické súdy a odsudky. Oveľa väčšiu pozornosť však musí vzbudiť fakt, že Kusý sa tu dôkladnejšie venoval analýze umeleckých komponentov než kedykoľvek predtým. Vždy síce v niekoľkých vetách hovoril o motivácii, kompozícii, štýle, postavách, no v tejto bednárovej štúdii azda prvýkrát ide o hlbší a rozsiahlejší rozbor viacerých zložiek a postupov Bednárovho majstrovstva. Práve touto stránkou svojej state Kusý rázne prelomil putá päťdesiatych rokov do nasledujúceho obdobia. (K tomu ešte malá bodka: z inej strany azda ešte efektnejšou rozlúč-

kou s päťdesiatymi rokmi bol Posledný rozhovor s Františkom Hečkom – tiež 1960 – s najtypickejšim, hoci protirečivým predstaviteľom decénia. Ako azda nikto priblížil ho najmä z ľudskej i mysliteľskej stránky.)

Vari po celé päťdesiate roky ako jeden z hlavných (ak nie najhlavnejší) vzorov stal Kusý pred spisovateľov i čitateľov Petra Jilemnického. Hoci to môže znieť prekvapujúco, tento kritik vstúpil do nasledujúceho desaťročia opäť so zástavou s menom Jilemnický (Peter Jilemnický a problémy realizmu, 1961). Bola to nechut' vzdať sa zabehaných stereotypov, neschopnosť preorientovať sa, či hľadať nové východiská zo slepej uličky? Skôr pociťoval historickú nevyhnutnosť a logickú zákonitosť – otvárať dvere do obrodného obdobia práve s týmto autorom, ktorého meno a dielo sa bohapusto zneužívalo.

Neprestal vidieť v Jilemnickom straníckeho, komunistického spisovateľa, no teraz vyzdvihoval aj jeho novátorstvo, tvorivú nespokojnosť, neustále hľadačstvo, šírku umeleckých postupov a jeho východiskovú modernistickú pozíciu. Vedel, že ak sa má naozaj nastúpiť nová cesta v literárnej kritike, histórii a vede, ak sa od zväzujúcich a skresľujúcich poučiek a téz skutočne má prejsť k vedeckému skúmaniu a prehodnocovaniu minulosti (pravdaže, aj so zameraním na potreby vývinu), celkom prirodzene by sa malo začať Jilemnickým: pre to, čo sa s jeho dielom robilo, ale aj kvôli tomu, že malo na takú úlohu viaceré vhodné vlastnosti.

Článok o Jilemnickom signalizoval zjavný pohyb v myslení o literatúre šesťdesiatych rokov a naznačil i kritické možnosti a predpoklady Kusého pre nastávajúce obdobie. Vtedy sa však už musel sústreďovať na tretí zväzok akademických Dejín slovenskej literatúry (vyšiel 1965) a po ňom na štvrtý (vyšiel 1975). Navyše bol riaditeľom Ústavu (od 1957), hlavným redaktorom Slovenskej literatúry (1956) a zastával závažnejšie funkcie aj v iných kultúrnych inštitúciách.

Pri takomto zaŕazení v šesťdesiatych rokoch stihol písať závažné hodnotenia ročných produkcií prózy, neskôr už len príležitostne glosoval prozaické literárnokritické novinky (najmä z literatúry faktu!), písal jubilejné príspevky o literárnych osobnostiach, zasvätené doslovy k reedíciám starších i novších autorov. Postupne sa v oveľa väčšej miere venoval editorskej činnosti, najmä diela Timravy a iných klasikov. Na sklonku života napísal trojdielnu monografiu o znepokojujúcom diele kontroverzného Vajanského.

Vedecká hodnota Kusého prác je nesporná a iste sa dočká spravodlivého zhodnotenia a ocenenia. V závere by som sa ešte zastavil pri uvedených príležitostných žánroch, najmä pri spomienkových portrétoch osobností, s ktorými najčastejšie spolupracoval. Neskrýval osobné city k svojim učiteľom Mrázovi a Pišútovi, ani k najbližšiemu spolupracovníkovi Rosenbaumovi atď., ale súčasne sa nevyhýbal ani kritickým slovám na ich adresu, lebo ako skutočný kritik a historik nechcel a nemohol nič zamlčovať alebo skresľovať „zo života a diela, rastúceho i plodiaceho v búrlivých časoch, v zložitých spoločenských podmienkach“, uvedomoval si „rozpätie i šírku, mnohostrannosť i mnohotvárnosť, zložitosť i protirečivosť“ ich činnosti, drámu ich sveta osobného i literárneho. A zas nie náhodou, lebo je v tom solidarizovanie sa, konštatuje u všetkých na poprednom mieste nesúhlas so subjektivistickým prístupom k faktom, zmysel pre súvislosti „nielen estetické a umelecké, ale aj spoločenské, filozofické“.

A práve toto vedomie súvislostí, snaha o istú univerzálnosť, o šírku i hĺbku, zmysel pre synchroniu i diachroniu, objektivnosť, vecnosť, argumentáciu literárnymi faktmi je charakteristická pre väčšinu Kusého prác. Uznával predovšetkým autorov, ktorých charakterizovalo „neústupné hľadanie a hlásanie literatúry nekonformnej, neilustratívnej, svojbytnéj a náročnej myšlienkovy i umelecky“, a takú kritiku, čo je súčasne literárna i spoločenská. Odmietal zostávanie pri slovách, nedôslednosť, tradičnú slovenskú slabosť – vajatanie, tzv. snobizmus svetovosti (oba termíny prevzal od Tatarku), obchádzanie domáceho kontextu, vylamovanie sa z domácej kontinuity, vedomé či nevedomé zabúdanie na ňu.

Ešte naposledy k tým príležitostným črtám. Kusý si v nich podržal erudíciu, orientovanosť, chápacosť i tolerantnosť fundovaného literárneho historika. Opustil však svoju príslovečnú vážnosť, vecnosť, triezvosť. Nie, nestal sa neserióznym, rozvraveným či rozvášneným. Popustil však uzdu svojmu štýlu, nebál sa obrazov, lyrických, mäkkých prirovnaní a spojení, takže sa objavuje z menej známej stránky, potvrdzujúcej jeho ľudskosť z iného uhla.

Tento seminár by mohol byť podnetom aspoň pre občasný návrat k dielu obidvoch – dnes tu pripomínaných bývalých popredných pracovníkov Ústavu slovenskej literatúry. Hoci ich prínos poznačila neúprosná doba, všeličo nestratilo na hodnote ani na aktuálnosti.

Ivan Kusý: Zrelý Vajanský

DANA KRŠÁKOVÁ, Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava

Rozsiahly monografický projekt Ivana Kusého o Svetožárovi Hurbanovi Vajanskom bol výsledkom sústredeného a dlhodobého vedeckého záujmu autora o jednu z najvýznamnejších a vari aj najkontroverzejších osobností slovenského kultúrneho života druhej polovice 19. a začiatku 20. storočia. Spojenie výsledkov veľkých syntéz z akademických Dejín slovenskej literatúry, ktorých bol Kusý spoluautorom (a kde jeho portrét Vajanského bol súčasťou 3. zväzku z roku 1965), a sústredenej edičnej práce na vydávaní Vajanského diel (v rámci nového vydania jeho Spisov v edícii Slovenská tvorba vo vydavateľstve Tatran v osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch), ktoré Ivan Kusý zostavoval, textologicky upravoval, vybavoval poznámkovým aparátom a dopĺňal doslovmi, vytvorilo všetky predpoklady na detailnejší a zároveň celistvejší pohľad na Vajanského: v roku 1987 vyšla prvá časť Kusého monografie s názvom Mladý Vajanský, v roku 1992 druhá – Zrelý Vajanský, tretia, s pracovným názvom Starý Vajanský, zostala nerealizovaná.

Kusého projekt bol teda vyvrcholením dlhodobého vedeckého záujmu, ktorý v celej šírke nadväzoval a hlavne prehodnocoval dovtedajšie pohľady na vybraného autora. Práve polemickosť označil Ivan Kusý za jedno zo svojich určujúcich metodologických východísk: už v prvom zväzku sa usiloval polemicky demonštrovať, že Vajanského osob-